

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Національна академія аграрних наук України
Український інститут експертизи сортів рослин
ДС «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН України**

Н. Лещук, В. Хареба, О. Хареба, О. Позняк, Н. Симоненко, Н. Павлюк

**Визначник морфологічних ознак сортів огірка посівного
(*Cucumis sativus* L.)**

(наочне доповнення до Методики визначення відповідності сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.)
критеріям відмінності, однорідності та стабільності)

м. Вінниця
ТОВ «ТВОРИ»
2023

УДК 635.63(083)

В 41

Визначник морфологічних ознак сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.)

Рецензенти: Наталія ЯЦЕНКО – доктор с.-г. наук, Уманський національний університет садівництва;
Оксана СЕРГІЄНКО – доктор с.-г. наук, Інститут овочівництва і баштанництва НААН.

В 41 – *Визначник морфологічних ознак сортів огірка посівного (Cucumis sativus L.) (наочне доповнення до Методики визначення відповідності сортів огірка посівного (Cucumis sativus L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності) / Н. Лещук, В. Хареба, О. Хареба та ін. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2023. 49 с.*

ISBN 978-617-552-529-6

Визначник включає якісні, кількісні, псевдоякісні та альтернативні морфологічні ознаки сортів (гібридів) огірка посівного, які мають свою градацію, коди прояву, ступінь прояву, граничні межі та відповідні сорти з еталонними ознаками.

Видання розраховане на фахівців державної системи охорони прав на сорти рослин, які проводять науково-технічну експертизу сортів-кандидатів *Cucumis sativus* L. з визначення критеріїв охороноздатності (відмінність, однорідність і стабільність), селекціонерів, вчених фахівців-овочівників, фермерів та городників-любителів, а також може слугувати наочним посібником з підготовки фахівців ОКР «Магістр» зі спеціальності «Агрономія».

Визначник практично допоможе експертові, селекціонерів та досліднику встановити ідентифікаційний код та ступінь його прояву для морфологічної ознаки, визначити нетипові рослини у вибірці на дослідній ділянці за морфологічного опису сортів огірка посівного у відповідну фенологічну фазу росту та розвитку рослин. Визначник також буде настільною книгою городника-любителя і товаровиробника-аматора з добору нових сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.) для відкритого та захищеного ґрунту у приватному секторі. Його можуть використовувати наукові працівники, селекціонери та заявники для ідентифікації нових сортів, заповнення технічної анкети сорту-кандидата, який планують заявити з метою державної реєстрації сорту та / або прав на нього. Визначник можна використовувати як монографію з описової морфології та органографії рослин огірка посівного (*Cucumis sativus* L.).

УДК 635.63(083)

ISBN 978-617-552-529-6

© Український інститут експертизи сортів рослин
© ТОВ «ТВОРИ», 2023

Зміст

Ботанічна класифікація <i>Cucumis sativus</i> L.	4
Фенологічні фази росту та розвитку огірка посівного.....	5
Морфологічна будова рослини огірка	6
Ознаки для групування.....	12
Ідентифікація сортів огірка посівного (<i>Cucumis sativus</i> L.)	13
Подяки.....	47
Список літератури.....	48

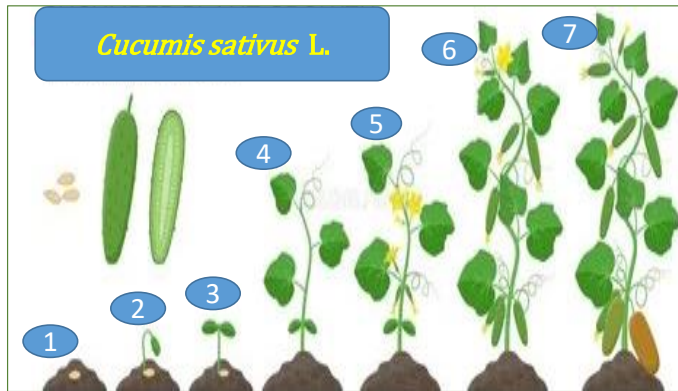
Ботанічна класифікація *Cucumis sativus* L.

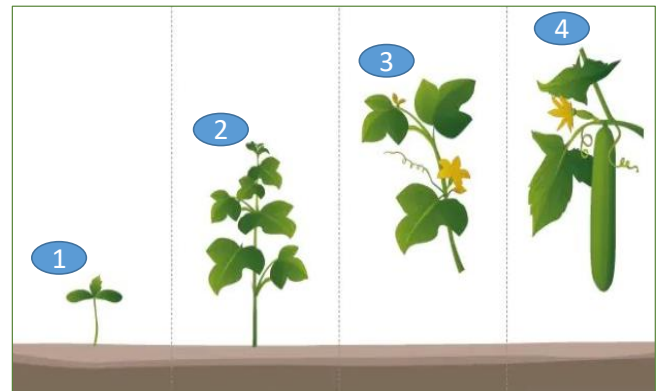
Царство:	<u>Рослини</u> (<i>Plantae</i>)
Клада:	<u>Судинні рослини</u> (<i>Tracheophyta</i>)
Клада:	<u>Покритонасінні</u> (<i>Angiosperms</i>)
Клада:	<u>Евдикоти</u> (<i>Eudicots</i>)
Клада:	<u>Розиди</u> (<i>Rosids</i>)
Порядок:	<u>Гарбузоцвіті</u> (<i>Cucurbitales</i>)
Родина:	<u>Гарбузові</u> (<i>Cucurbitaceae</i>)
Рід:	<u>Огірок</u> <i>Cucumis</i>
Вид:	Огірок посівний (<i>C. sativus</i>)

Фенологічні фази росту та розвитку огірка посівного

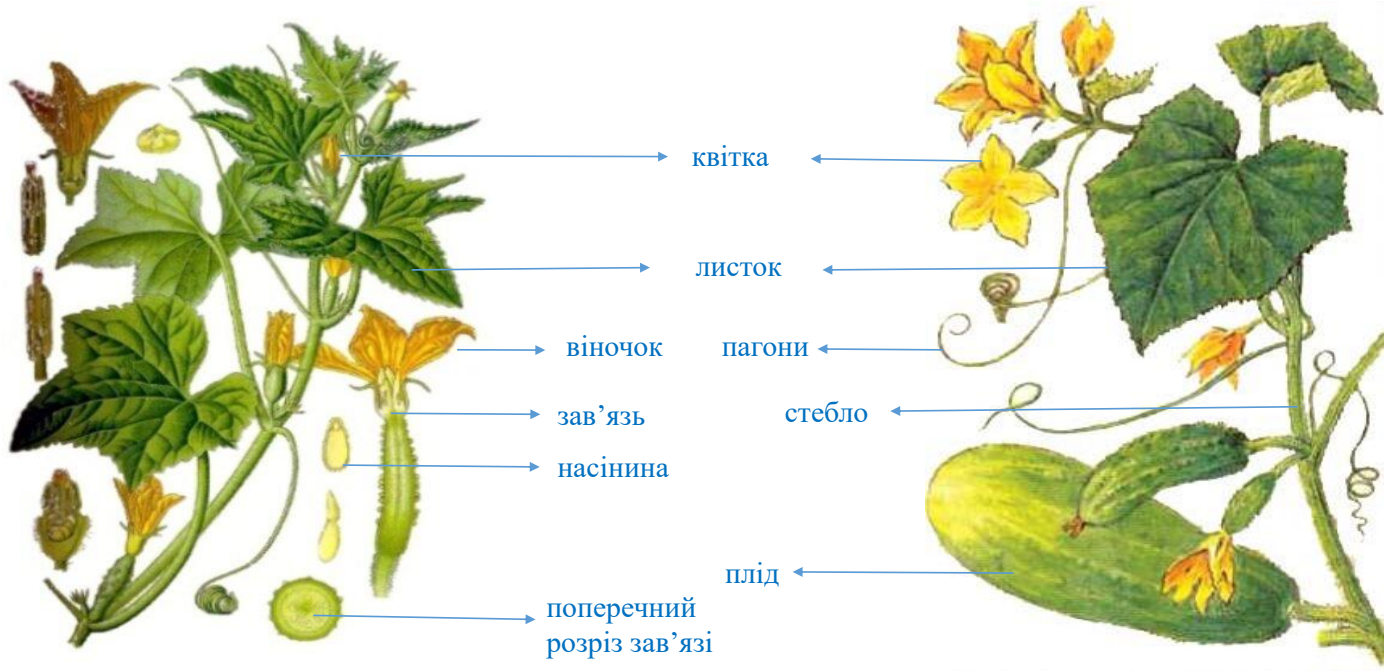

- 1 – стан спокою;
- 2 – сходи;
- 3 – перша пара справжніх листків;
- 4 – стеблуння;
- 5 – цвітіння;
- 6 – плодоношення;
- 7 – досягання плодів
(технічна стиглість і фізіологічна стиглість).

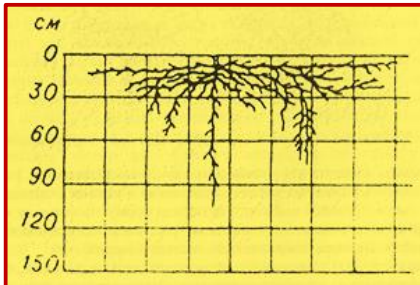

- 1 – перша пара справжніх листків;
- 2 – формування габітусу;
- 3 – цвітіння;
- 4 – плодоношення.

Морфологічна будова рослини огірка

Коренева система огірка посівного

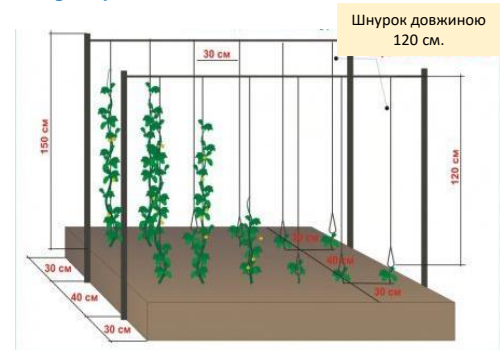
коренева система сiянцiв

Коренева система – стрижнева, проникає в ґрунт на глибину до 1,5 м. Але основна маса коренів формується у верхньому орному шарі ґрунту до 40 см глибиною. Коріння огірка розростається в сторони на 2–2,5 м. Для першого періоду росту корені розташовуються поверхнево, а далі різко змінюють своє розташування на вертикальне. Бокові корінці розростаються в діаметрі до 260 см. Однак, незважаючи на те, що коренева система займає такий великий об'єм ґрунту, вона відносно слабо засвоює поживні речовини і може вбирати їх лише з легкодоступних форм за температури не нижчої 20 °С. Тому для нормального росту і розвитку рослин потрібно, щоб у ґрунті була достатня кількість поживних речовин. На холодних і слабо окультурених ґрунтах коренева система розвивається слабо.

Стебло (огудина)

Стебло (огудина) – повзуче, п’ятигранне з рівчачком на кожній грані, жорстко опушене. На ньому в пазухах 3–6-ти і наступних листків розвиваються вусики, завдяки яким рослина чіпляється за різні предмети і підтримується в горизонтальному, похилому або вертикальному стані. Стебло буває лежаче або повзуче за допомогою простих вусиків. Довжина огудини в сортів і гібридів відкритого ґрунту досягає 80–250 см, а захищеного ґрунту – 500 см і більше. У процесі росту стебло галузиться, утворюючи 2–8 і більше пагонів першого порядку, на них розвиваються пагони другого порядку і т. д. Довжина стебла залежить від сорту (гібриду) та умов вирощування. У кущових і детермінантних форм огірка довжина головної огудини не перевищує 50–80 см. Кожна частина огудини здатна за сприятливих умов формувати бічні пагони. Опушення стебла, черешків і листків густе (інколи майже відсутнє) і шорстке. Довжина головного стебла і кількість пагонів залежить від сортових особливостей й умов вирощування.

Листки

Листки почергові, опушені, черешкові, серцеподібні, три- і п'ятилопатові або овальні довжиною від 5 до 20 см. Краї їх зубчасті. Розміри листків часто змінюються, залежно від умов вирощування. Забарвлення темно-зелене, зелене і світло-зелене, іноді зі світло-жовтим відтінком.

Суцвіття

Цвітіння в ранньостиглих сортів, гібридів у відкритому ґрунті розпочинається через 25–30 діб після з'явлення сходів, причому перші жіночі квітки утворюються майже одночасно з чоловічими, а іноді й раніше, переважно на головній огудині. Цвітіння більш пізніх сортів розпочинається через 35–40 днів після з'явлення сходів. На одній рослині формуються чоловічі, жіночі, інколи двостатеві квітки.

Квітка

Чоловічі квітки (пустоцвіт) зібрані у суцвіття (щиток). Вони формуються на довгих плодоніжках і на 1–3 доби зацвітають швидше жіночих. Чоловічі квітки зібрані в пазухах листків, мають 5 тичинок і рудиментарні залишки маточки без зав'язі. Двостатеві квітки розташовані по три-чотири в пазусі листка, іноді з чоловічими, мають тичинки, маточку з приймочкою, напівнижню або нижню зав'язь.

Жіночі квітки розташовані здебільшого по одній в пазусі листків (хоча уже створені гібриди з суцвіттями), мають маточку з приймочкою і добре помітну, навіть у молодих пуп'янків, нижню зав'язь. Віночок розсічений на п'ять пелюсток жовтого кольору. Тичинок п'ять, з них – чотири попарно зрослися між собою, а одна – вільна. Жіночі квітки здебільшого поодинокі і мають нижню видовженоовальну або еліпсоподібну зав'язь з широким квітколожем (характерним чалмоподібним) на короткій квітконіжці. Зав'язь має трипелюсткову форму, всередині якої розміщується приймочка. Двостатеві квітки мають нижню зав'язь і приймочку, а також п'ять пиляків, іноді у двостатевих квіток зав'язь округла.

У 50% вузлів розміщені одна чи дві квітки, що і є станом вираження ознаки відповідно. В інших випадках стан може бути представлений більшим відсотком. Запилення відбувається комахами, переважно бджолами. Комахи переносять пилок з тичинок чоловічих квіток на приймочки жіночих. Крім **бджолозапильних**, існують **партенокарпічні** гібриди огірка посівного. У таких рослин ріст зав'язі та формування плодів відбувається без запилення.

Цвітіння у скоростиглих сортів огірка розпочинається через 30–35 дб після з'явлення сходів одночасно, як жіночих, так і чоловічих квіток. У пізньостиглих сортів на головному стеблі зацвітають чоловічі квітки, а пізніше на бокових пагонах – жіночі. Через 40–45 дб після запліднення зав'язі настає біологічна стиглість плода.

Плід

Плід огірка – несправжня багатонасінна ягода (гарбузина) з 3–5 насінними камерами. На товарні цілі плоди збирають у технічній стиглості. Збиральна стиглість настає через 5–14 діб після запилення. Залежно від величини огірка. Виділяють **короткоплідні** (3–12 см) та **довгоплідні** (15–20 см) сорти. Продукцію короткоплідних огірків, у свою чергу, сортують на фракції, що мають власні назви: пікулі (3–5 см), корнішони (5–9 см) та зеленці (9–12 см).

Поверхня плодів у цей період велико-, дрібногорбкувата або гладенька глянцева. Плоди з великогорбкуватою поверхнею мають складне опушення, з дрібногорбкуватою – просте або змішане, а з гладенькою глянцевою можуть бути з різним опушенням. При цьому слід зазначити, що опушення 3–5-денної зав'язі безбарвне. За формою плоди поділяють на яйцеподібні, видовженояйцеподібні, видовженоовальні, циліндричні та веретеноподібні. Забарвлення плодів зеленця варіює від світлого до темно-зеленого.

Плоди в біологічній стиглості (насіnnики) мають забарвлення від білого до темно-коричневого з сіткою або без неї, що пов'язано із забарвленням їх опушення. Опушення може бути простим, якщо волоски відростають від поверхні плоду, і складним, якщо на поверхні утворюється горбик, на якому відростають волоски. Забарвлення волосків може бути білим, бурим (коричневим) або чорним. Вважається, що плоди, придатні для засолення, повинні мати чорне складне опушення.

Плоди огірка в біологічній (повній) стиглості мають округлу, роздуту форму та жовтий, коричневий, кремовий або білий колір шкірки, часто вкритої сіткою тріщин.

Часто трапляється так, що плоди огірка сильно гірчать. Гіркий неприємний смак огірка обумовлений наявністю речовини під назвою **кукурбітацин**. Зменшити вміст кукурбітацину дозволяє використання сортів, генетично позбавлених гіркоти. Не менш важливим є дотримання технології та оптимальних для огірка умов вирощування. Термічна обробка при консервуванні, засолювання значно зменшують гіркоту або прибирають її повністю.

Насіння жовтувато-біле, плескате, продовгувате, яйцеподібне з гострими краями. Схожість зберігається впродовж 6–8 років. Маса 1000 насінин – від 16 до 25 грамів.

Ознаки для групування

- сім'ядолі: гіркота (ознака 1);
- рослина: виявлення статі (ознака 13);
- зав'язь: забарвлення зовнішнього покриву (ознака 15);
- партенокарпія (ознака 16);
- плід: за довжиною (ознака 17);
- плід: основне забарвлення шкірки в технічній стиглості (ознака 25).

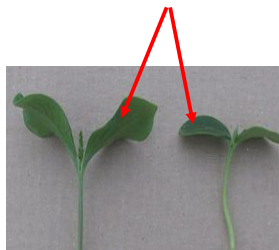
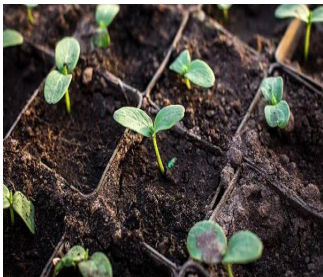

Ідентифікація сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.)

Сім'ядолі: гіркота, QL / VG

Гіркий неприємний смак огірка обумовлений наявністю речовини під назвою кукурбітацин.

Гіркота сім'ядолей визначається дегустацією перед розвитком першого справжнього листка.

Відсутня	1	Амур, Веласко*, Зузана, Еліза, Цегріоліно**
Наявна	9	Забара, Калинка, Еврика, Дарунок осені, Сармат

Рослина: тип росту, QL / VG

Сорти поділяються на детермінантні та індетермінантні, яким притаманні певні якості і вирощуються вони різними способами. Детермінантний вигляд має такі переваги: маленьку висоту (всього до 50 см), що дозволяє уникнути ламання стебла; більшу врожайність; вирощування в будь-яких умовах.

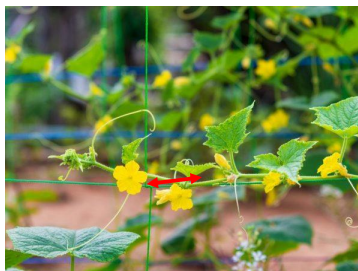
Детермінантний	1	Тайга, Еврика, Аскольд, Внучок, Еліза, Зефір, Знаток, Зузана
Індетермінантний	2	Казанова, Забара, Калинка, Голопристанський, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Дарунок осені, Оптиміст, Тріумф ніжинський

Рослина: загальна довжина перших 15 міжвузлів, QN / MG

(Обстеження проводять на повністю сформованих і розвинених стеблах).

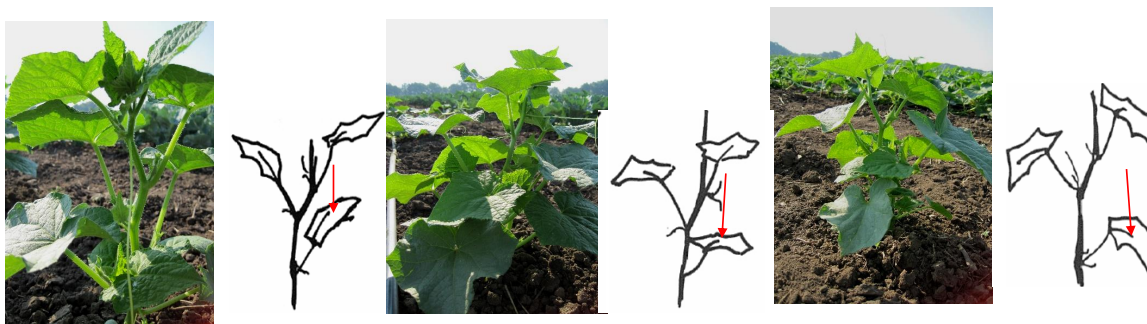

дуже коротка <i>до 45 см</i>	1	
коротка <i>45–60 см</i>	3	Еколь, Аскольд
середня <i>61–135 см</i>	5	Казанова, Забара, Зефір, Внучок, Еліза, Амур, Зузана, Голопристанський, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Сармат
довга <i>136–150 см</i>	7	Анулька, Веласко, Еврика, Ніжинський місцевий, Дарунок осені
дуже довга <i>понад 150 см</i>	9	

Листкова пластинка: положення, QN / VG, (a)

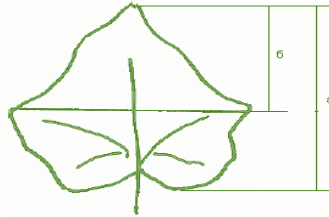
*Обстежують лише сорти з вертикальним характером росту.

1	2	3
пряме	горизонтальне	поникле

пряме	1	Веласко, Аскольд
горизонтальне	2	Азарт, Забара, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Дарунок осені
поникле	3	Геркулес, Сармат, Оптиміст, Тріумф ніжинський

Листкова пластинка: за довжиною, QN / VG / MS, (a)

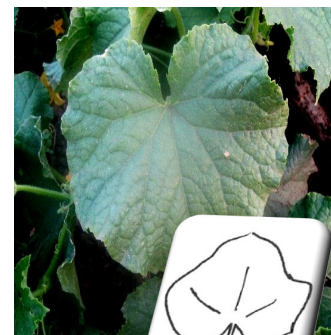
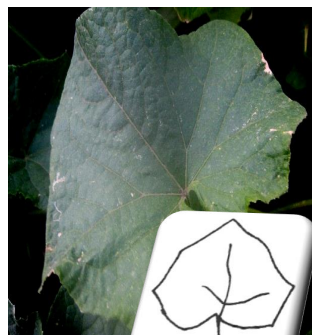
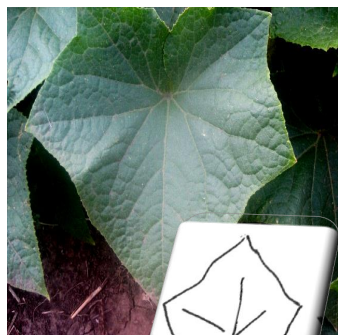
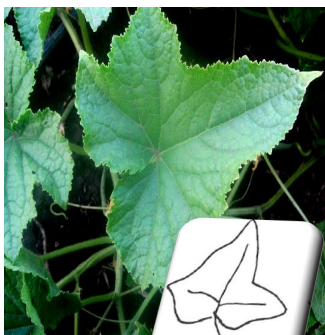
коротка	3	Одис, Зефір, Голопристанський, Кронос Скерневіцький, Калинка, Сопілка
середня	5	Амур, Веласко, Соната, Сармат, Оптиміст, Тріумф ніжинський, Еліза, Аскольд, Внучок, Казанова, Забара, Знаток
довга	7	Ануйка, Ніжинський дар

a – довжина пластинки, b – довжина апікальної лопаті

Листкова пластинка: відношення довжина апікальної лопаті / довжина пластинки, QN / VG / MS, (a)

дуже мале	1	Амур, Афіна, Голопристанський, Кронос Скерневіцький, Еврика, Зефір, Зузана, Еліза, Казанова, Цетріоліно,
мале	3	Забара, Веласко, Внучок, Знаток
помірне	5	Азарт
велике	7	Аскольд
дуже велике	9	

Листкова пластинка: форма апікальної лопаті, PQ / VG, (a)

1	2	3	4
гостра	прямокутна Веласко, Азарг, Амур, Оптиміст, Тріумф ніжинський	тупа Аскольд	заокруглена

Листкова пластинка: інтенсивність зеленого забарвлення, QN / VG, (a)

3	5	7	9
слабка Ніжинський місцевий	помірна Зефір, Забара, Калинка, Оптиміст, Тріумф ніжинський, Амур, Зузана, Голопристанський	сильна Веласко, Кронос Скерневіцький	дуже сильна

Листкова пластинка: пухирчастість, QN / VG, (a)

1	3	5	7	9
відсутня або дуже слабка	слабка	помірна	сильна	дуже сильна

відсутня або дуже слабка	1	Атлет, Алекс,
слабка	3	Еколь, Веласко, Голопристанський, Ніжинський дар, Сармат
помірна	5	Етап, Внучок, Зефір, Еліза, Амур, Щедрий, Соната, Триумф ніжинський, Зузана, Смушковий, Мудрець
сильна	7	Сфінкс
дуже сильна	9	

Листкова пластинка: хвилястість краю, QN / VG (a)

1	2	3
відсутня або дуже слабка	слабка	помірна

відсутня або слабка	1	Амур, Зефір, Голопристанський, Соната, Еліза
помірна	2	Веласко, Зузана, Сармат, Оптиміст, Триумф ніжинський, Сфінкс, Смушковий
сильна	3	

Листкова пластинка: зубчастість краю, QN / VG (a)

1	3	5	7	9
дуже слабка	слабка	помірна	сильна	дуже сильна

дуже слабка	1	
слабка	3	Азарт, Вдалиї, Сармат
помірна	5	Оптиміст, Тріумф ніжинський
сильна	7	
дуже сильна	9	

Час розвитку жіночих квіток (80% рослин з щонайменше однією жіночою квіткою), MG / QN

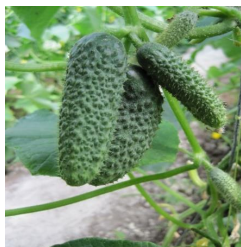

ранній	3	Амур, Одис, Оптиміст, Смушковий, Афіна, Внучок
середній	5	Голопристанський, Калинка, Кронос Скерневіцький, Зузана, Еліза, Караоке, Забара, Зефір, Соната, Сармат, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Центріоліно, Дарунок осені, Триумф ніжинський, Ніжинський місцевий
пізній	7	Атлет

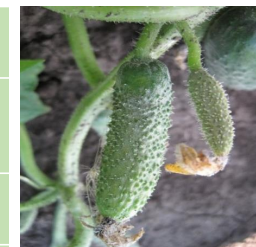

Рослина: виявлення статі, QL / VG (b)

моноєційність	1	Казанова, Атлет, Сфінкс, Соната
субгіномоноєційність	2	Цетріоліно, Ніжинський дар, Голопристанський, Оптиміст, Триумф ніжинський, Внучок
гіноєційність	3	Амур, Кронос Скерневіцький, Зефір, Афіна, Фарбіо
гермафродитність	4	

Моноєційність (Monoecious)	В усіх вузлах розміщені і чоловічі, і жіночі квітки з переважанням чоловічих квіток над жіночими на кожному вузлі	Hokus	1
Субгіномоноєційність (Subgynoeceious)	В усіх вузлах розміщені жіночі квітки, а також кілька чоловічих. Під впливом певних умов (світло, тепло, хімічні речовини) на вузлі буде розвиватись незначна кількість чоловічих квіток або не буде жодної	Toska 70	2
Гіноєційність (Gynoeceious)	В усіх вузлах розміщені жіночі квітки. Під впливом певних умов (темрява, холод, хімічні речовини) буде розвиватись декілька чоловічих квіток	Farbio, Sandra, Wilma	3
Гермафродитність (Hermaprophytic)	В усіх вузлах розміщені гермафродитні та чоловічі квітки	Sunsweet	4

Рослина: кількість жіночих квіток у вузлі, QN / VG, (b)

переважно 1	1	Азарт, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Сармат, Ніжинський 23, Дарунок осені, Оптиміст, Триумф ніжинський
переважно 1 або 2	2	
переважно 2	3	
переважно 2 або 3	4	Амур, Анулька, Зузана, Афіна, Ніжний, Цетріоліно, Еліза, Зефір, Внучок, Мудрець, Забара, Веласко, Смушковий, Кронос Скерневіцький
переважно 3 або 4	5	Алекс, Фарбіо
переважно 4 або 5	6	
переважно 5 і більше	7	

* У 50% вузлів розміщені одна чи дві квіткі, що і є станом вираження ознаки. В інших випадках стан може бути представлений більшим відсотком.

Зав'язь: забарвлення зовнішнього покриву, QL / VG, (b)

1	2
біле (Амур, Азарг)	чорне

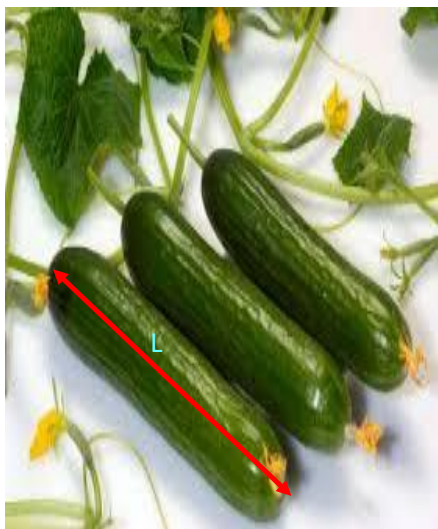
ПартеНОкарпія, VG / QL

відсутня	1	Калинка, Голопристанський, Зефір, Цетріоліно, Трой, Внучок, Левадний, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Дарунок осені, Веласко, Кронос Скерневіцький, Забара, Смушковий
наявна	9	Амур, Еколь, Фарбіо, Триумф ніжинський, Оптиміст, Еліза, Афіна, Зузана

Розвиток плоду без запилення визначається за умов, коли запилення комахами (бджолами, джмелями) неможливе: наприклад, у вільних від комах теплицях або в період року, коли комахи неактивні.

*Забарвлення зав'язі визначається перед опаданням квітки.

Плід: за довжиною, см, QN / MS / VG, (с)

дуже короткий	1	Анулька
короткий	3	Амур, Зефір, Кронос Скерневіцький, Сфінкс, Афіна, Еліза, Веласко, Мултістар РЗ
середній	5	Голопристанський, Забара, Азарт, Зузана, Караоке, Смушковий, Ніжинський місцевий, Ніжинський 23, Триумф ніжинський, Ніжинський дар, Дарунок осені, Оптиміст, Тайга, Фарбіо
довгий	7	Казанова, Атлет, Сопілка
дуже довгий	9	

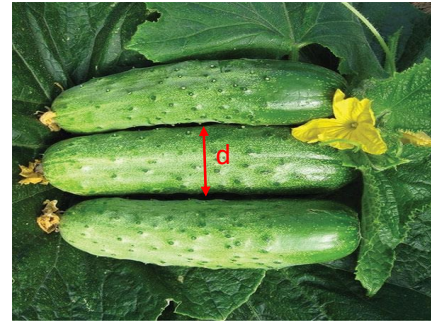

Дуже короткий – до 5 см;
 Короткий – 6–10 см;
 Середній – 11–20 см;
 Довгий – 21–30 см;
 Дуже довгий – понад 31 см.

Плід: діаметр, см, QN / MS / VG, (с)

малий	3	
середній	5	Алекс, Анулька, Азарт, Ніжинський дар, Сармат, Ніжинський 23, Дарунок осені, Оптиміст, Триумф ніжинський, Ніжинський місцевий
великий	7	Бріз

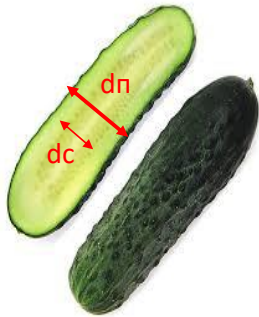

Малий – до 2 см;
Середній – 2,0–3,5 см;
Великий – понад 3,6 см.

Плід: відношення довжина / діаметр, MS / VG / QN, (с)

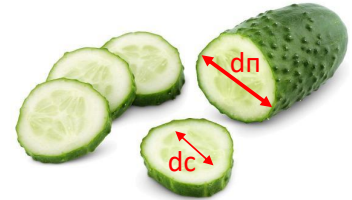
дуже мале	1	
мале	3	Анулька, Еліза
середнє	5	Соната, Азарт, Амур, Зефір, Веласко, Тітус, Кронос Скєрневіцький
велике	7	Казанова, Атлет, Голопристанський
дуже велике	9	

Плід: відношення діаметра серцевини до діаметра плоду, %, $QN / VG, (c)$

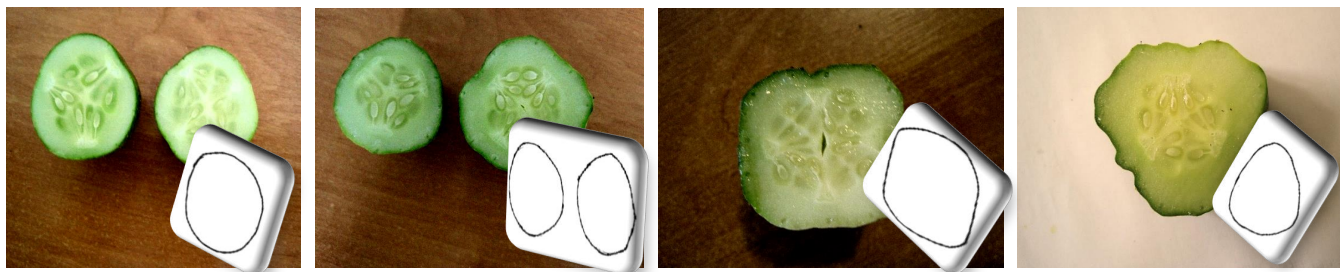
$$\frac{dc}{dn} \times 100$$

дуже мале	1	
мале	3	Алекс, Зефір
середнє	5	Амур, Забара, Атлет, Дарунок осені, Кронос Скєрневіцький, Сармат, Фарбіо, Вєласко, Еліза, Ніжинський місцевий
велике	7	Бріз, Спїкер, Сувенїр, Голопристанський, Зузана, Соната
дуже велике	9	

Дуже мале – до 15%,
 Мале – 15–20%,
 Середнє – 20–45%,
 Велике – 45–55%,
 Дуже велике – понад 55%.

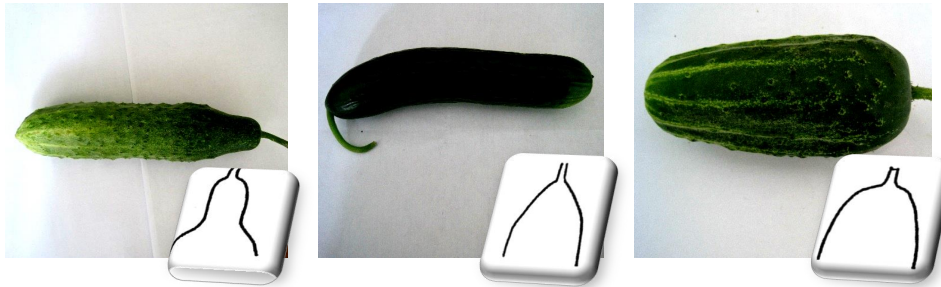
Плід: форма поперечного перерізу, PQ / VG, (с)

1	2	3	4
округла	від округлої до кутастої	кутаста	трикутна

округла	1	
від округлої до кутастої	2	Ніжинський дар, Ніжинський 23, Сармат
кутаста	3	Азарт, Ніжинський місцевий, Триумф ніжинський, Оптиміст, Дарунок осені

Плід: форма основи, PQ / VG, (с)

	1	2	3
	з шийкою	гостра	тупа
з шийкою	1	Горностай, Геркулес, Фарбіо, Оптиміст	
гостра	2	Казанова, Атлет, Зузана, Веласко	
тупа	3	Забара, Азарт, Голопристанський, Етап, Афіна, Еліза, Смушковий, Кронос Скерневіцький, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Сармат, Ніжинський 23, Триумф ніжинський	

Лише для сортів із шийкою.
Плід: шийка за довжиною, см,
QN / VG, (с)

дуже коротка	1	
коротка	3	Горностай, Геркулес
середня	5	Фарбіо
довга	7	
дуже довга	9	

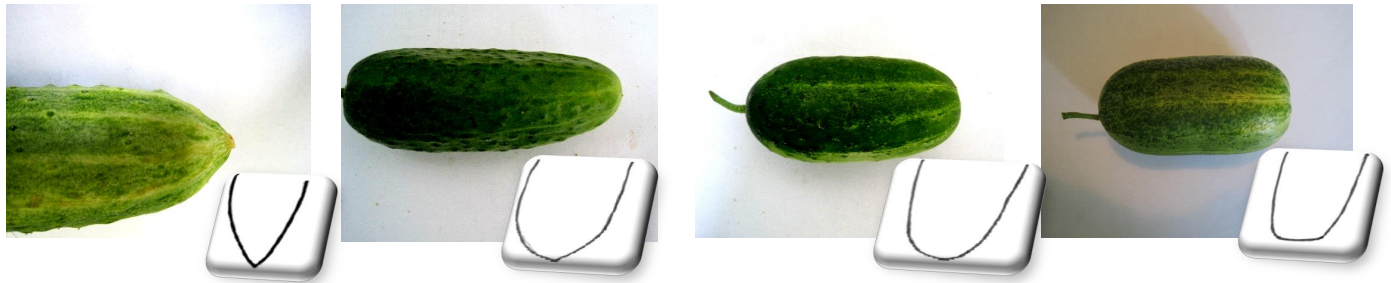
дуже коротка – до 0,5;
коротка – 0,5–1,0;
середня – 1,1–2,5;
довга – 2,6–3,0;
дуже довга – понад 3,0.

Плід: плодоніжка за довжиною,
см, QN / VG / MS, (с)

коротка	3	Алекс, Зефір, Еколь
середня	5	Соната, Калинка, Азарт
довга	7	Забара

коротка – до 2;
середня – 2–5,
довга – понад 5

Плід: форма верхівки, PQ / VG, (с)

1	2	3	4
гостра	тупа	округла	обрізана

гостра	1	Голопристанський, Забара, Оптиміст, Триумф ніжинський Зузана, Зефір, Веласко, Щедрий
тупа	2	Бріз, Ніжинський дар, Соната, Тітус, Еліза, Еколь, Ніжинський місцевий
округла	3	Ніжинський 23, Калинка
обрізана	4	

Плід: основне забарвлення шкірки у фазі технічної стиглості, PQ / VG

1
біле

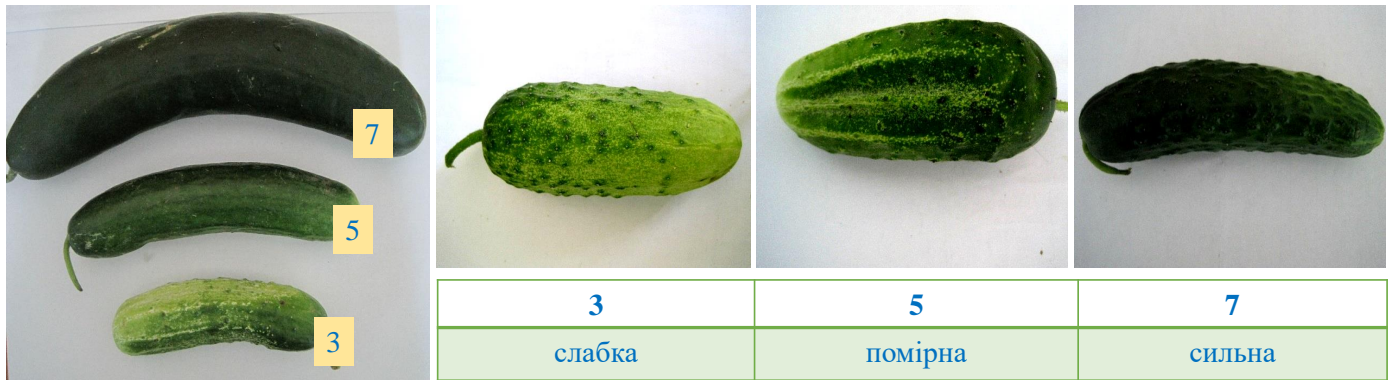
2
жовте

3
зелене

біле	1	
жовте	2	
зелене	3	Амур, Азард, Голопристанський, Калинка, Геркулес (майже всі сорти і гібриди)

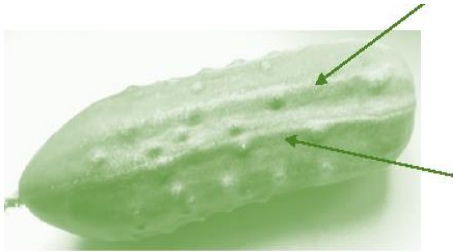
*Технічною є стиглість, коли плоди досягають бажаної довжини відповідно до післязбирального використання плоду (для нарізки, столові сорти, корнішони тощо). Технічна стиглість, загалом, переує фізіологічній стиглості плоду.

**За винятком сортів із білими плодами.
Плід: інтенсивність основного забарвлення шкірки, QN / VG**

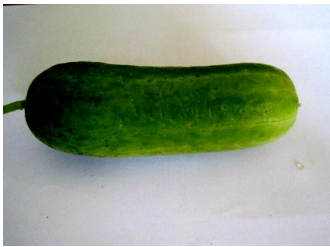

слабка	3	Ніжинський дар, Голопристанський, Сармат, Ніжинський місцевий, Ніжинський 23
помірна	5	Амур, Калинка, Анулька, Зефір, Тріумф ніжинський, Зузана, Цетріоліно, Еліза
сильна	7	Фарбіо, Азарт, Соната

Плід: ребристість, QN / VG

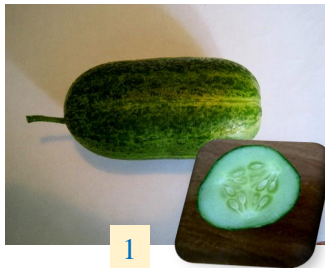

відсутня або слабка	1	Кронос Скерневіцький, Фарбіо, Зефір, Веласко, Еліза
помірна	2	Голопристанський, Забара, Мамай, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Сармат, Ніжинський 23, Тріумф ніжинський, Цетріоліно
сильна	3	Азарт, Оптиміст

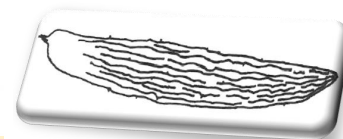
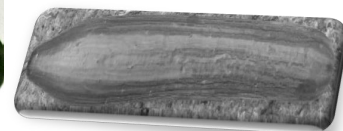
1	2	3
слабка	помірна	сильна

Плід: борозенки, QL / VG, (с)

відсутні	1	Сармат
наявні	9	Азарт, Оптиміст, Ніжинський 23, Ніжинський дар, Щедрий, Дарунок осені, Тріумф ніжинський

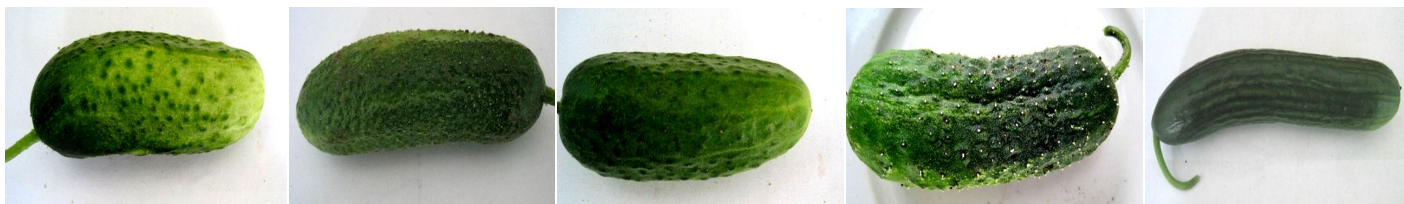
Плід: зморшкуватість, QL / VG, (с)

відсутня	1	Еней
наявна	9	Азарт, Тріумф ніжинський, Оптиміст, Ніжинський 23, Ніжинський дар, Сармат, Щедрий, Дарунок осені

*Борозенки злегка вдавлені відносно поверхні плоду.

Плід: ступінь зморшкуватості, QN / VG, (с)

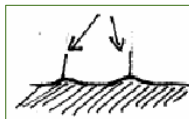

1	3	5	7	9
дуже слабкий	слабкий	помірний	сильний	дуже сильний

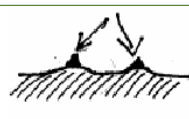
дуже слабкий	1	Азарт, Оптиміст, Тріумф ніжинський
слабкий	3	Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Сармат
помірний	5	Ніжинський 23
сильний	7	Сфінкс
дуже сильний	9	

Плід: тип покриву, QL / VG, (с)

Волоски

Шипики

	1	2	3
	лише волоски	волоски і шипики	лише шипики
лише волоски	1	Алекс	
волоски і шипики	2	Зузана, Гармонія	
лише шипики	3	Амур, Анулька, Азарт, Веласко, Зефір, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Оптиміст, Тріумф ніжинський	

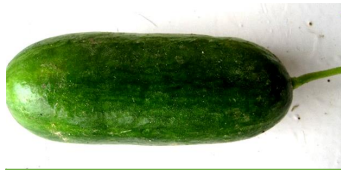
Плід: покрив за щільністю, VG (с)

дуже нещільний	1	
нещільний	3	
помірно щільний	5	Алекс, Зузана
щільний	7	Азарт
дуже щільний	9	

Лише сорти з білою зав'яззю: Плід: забарвлення зовнішнього покриву, VG (с)

біле	1	Амур, Анулька, Азарт
світло-коричневе	2	
темно-коричневе	3	

Плід: горбочки, QL / VG, (с)

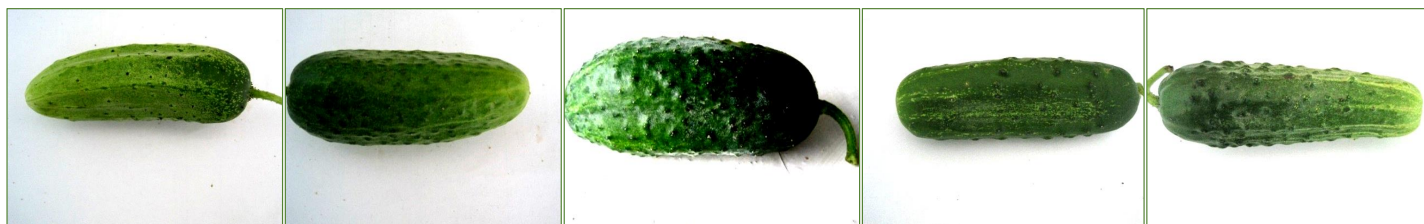

1	2
відсутні	наявні

відсутні	1	Фарбіо, Яні
наявні	9	Казанова, Голопристанський, Атлет, Азарт, Мултistar РЗ, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Оптиміст, Триумф ніжинський

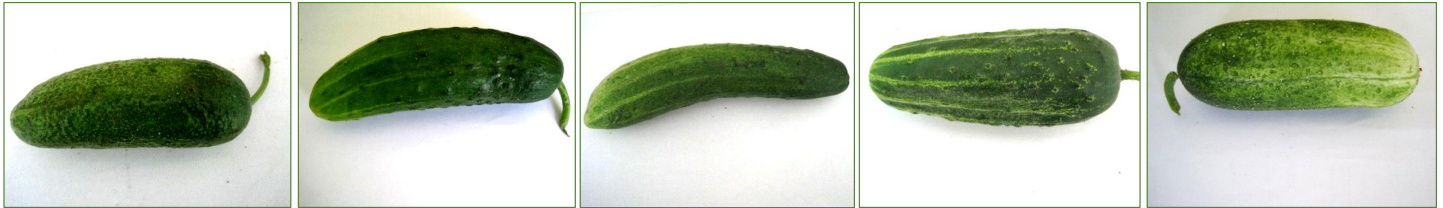
Плід: розмір горбочків, VG, (с)

1	3	5	7	9
дуже малий	малий	середній	великий	дуже великий

дуже малий	1	Еней
малий	3	Амур, Еврика, Тріумф ніжинський, Зузана, Ніжинський місцевий
середній	5	Зефір, Калинка, Азарт, Ніжинський дар, Ніжинський 23
великий	7	Атлет, Щедрик, Сармат
дуже великий	9	Оптиміст

Плід: смужки за довжиною, VG, (с)

1	3	5	7	9
відсутні або дуже короткі	короткі	середні	довгі	дуже довгі

відсутні або дуже короткі	1	Фарбіо
короткі	3	Еліза, Щедрик, Ніжинський 23, Амур
середні	5	Атлет, Азарт, Ніжинський місцевий, Зузана, Оптиміст, Триумф ніжинський
довгі	7	Голопристанський, Бріз, Сфінкс, Сармат
дуже довгі	9	Ніжинський дар

*Смужки характеризуються за забарвленням, а не за вдавненням на поверхні плоду.

Плід: плями, VG, (с)

1	9
відсутні	наявні

відсутні	1	Амур, Фарбіо, Ніжинський 23, Зефір
наявні	9	Голопристанський, Азарг, Забара, Тріумф ніжинський, Зузана, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Оптиміст

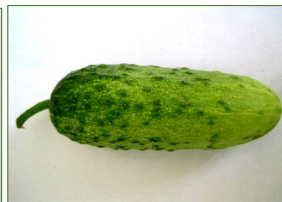
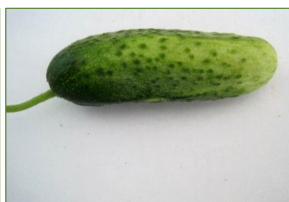
Плід: характер поширення плям, VG, (с)

лише смугами	1	Азарг
переважно смугами	2	Тріумф ніжинський, Щедрий, Сфінкс, Дарунок осені
рівномірно поширені	3	Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Оптиміст

Плід: довжина плям відносно довжини плоду, VG, (с)

1/3 довжини	1	Еней
1/2 довжини	2	Азарт, Триумф ніжинський
2/3 довжини	3	Голопристанський, Оптиміст, Сфінкс, Дарунок осені
виключаючи місце навколо плодоніжки	4	Сармат, Щедрий
по всій довжині	5	Одис, Ніжинський дар, Ніжинський місцевий

1	2	3	5	7
1/3 довжини	1/2 довжини	2/3 довжини	виключаючи місце навколо плодоніжки	по всій довжині

Плід: щільність плям, VG, (с)

1	3	5	7	9
дуже нещільна	нещільна	помірної щільності	щільна	дуже щільна

дуже нещільна	1	Еней
нещільна	3	Еколь, Азарт, Веласко, Афіна, Дарунок осені, Родос, Етап
помірної щільності	5	Зузана, Анулька, Слобожанський, Голопристанський, Оптиміст, Цетріоліно, Калинка
щільна	7	Левадний, Ніжинський місцевий, Сфінкс, Сармат
дуже щільна	9	Ніжинський дар, Триумф ніжинський

*Щільність плям визначається на ділянці, де плями присутні, але не вкривають плід загалом.

Плід: основне забарвлення шкірки у фазі фізіологічної стиглості, QL / VG

	біле	1	Батер, Прімеро	
	жовте	2	Азарт, Знаток, Атлет, Зузана, Мудрець, Веласко, Сфінкс	
	зелене	3	Караоке, Фарбіо, Еліза, Зефір	
	оранжеве	4	Бріз, Еврика, Цетріоліно, Сармат, Дарунок осені, Щедрий	
	коричневе	5	Голопристанський, Калинка, Еней, Ніжинський місцевий, Ніжинський дар, Ніжинський 23, Оптиміст, Триумф ніжинський	

		
2	3	4

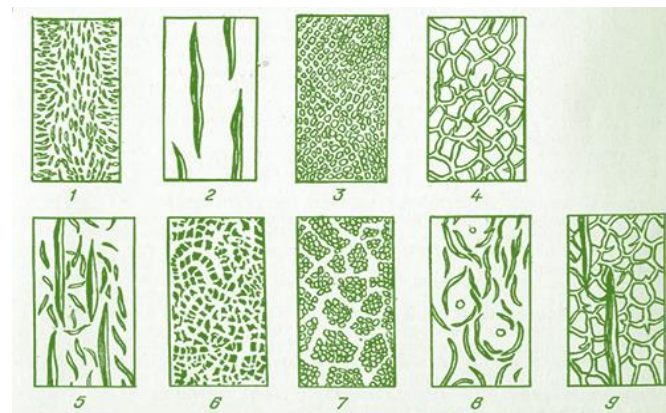
Плід вважається фізіологічно стиглим, коли він повністю розвинений і не зазнає подальших змін у забарвленні шкірки, передусє гниттю плоду.

Наліт на поверхні шкірки: ступінь поширення, QN / VG (с)

відсутній або дуже слабкий	1	
слабкий	3	
помірний	5	Азарт
сильний	7	
дуже сильний	9	

Характер візерунка на поверхні насінника

Характер візерунка на поверхні насінника огірка: без візерунка; малі елементи сітки; великі елементи сітки (поздовжні тріщини); дрібно плямиста та велико плямиста сітка; сітка з поздовжніми розривами; групова сітка.

На характер сітки насінників огірка впливають умови зовнішнього середовища. Так, за посушливих умов росту, сітка може бути неповною або взагалі відсутня.

*Наліт – білуватий або сіруватий восковий шар, який видаляється тертям.

Пояснення до визначення ознак сортів огірка посівного

Ознаки обстежують за таким ключем, як зазначено нижче:

- (а) Листкова пластинка: обстежують листкову пластинку на повністю розвиненому листку вище 7-го вузла.
- (б) Квітки: усі обстеження проводять на квітках між 5-им та 15-им вузлами.
- (с) Плід: усі обстеження плоду, за винятком випадків, коли вказано інше, проводять через 14 діб після цвітіння, між 5-им і 15-им вузлами.
- *Сорти-еталони іноземної селекції;
- **Сорти-еталони національної селекції.

Подяки

Визначник морфологічних ознак сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.), як наочне доповнення до Методики визначення відповідності сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності, розкриває алгоритм морфологічного опису ідентифікаційних ознак вегетативних і генеративних органів рослин, архітектоніку суцвіть та морфологічну будову кореневої системи, стебла, листків, квіток та плодів.

Визначник практично допоможе експертів, селекціонерів та досліднику встановити ідентифікаційний код та ступінь його прояву для морфологічної ознаки, визначити нетипові рослини у вибірці на дослідній ділянці за морфологічного опису сортів огірка посівного у відповідну фенологічну фазу росту та розвитку рослин. Визначник також буде настільною книгою городника-любителя і товаровиробника-аматора з добору нових сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.) для відкритого та захищеного ґрунту у приватному секторі. Його можуть використовувати наукові працівники, селекціонери та заявники для ідентифікації нових сортів, заповнення технічної анкети сорту-кандидата, який планують заявити з метою державної реєстрації сорту та / або прав на нього. Визначник можна використовувати як монографію з описової морфології та органографії рослин огірка посівного (*Cucumis sativus* L.).

Портфолію світлин формували: В. В. Хареба, О. В. Хареба, О. В. Позняк, С. А. Корнійчук, С. Г. Тіхтілова, Н. В. Симоненко, С. А. Педько, Н. В. Павлюк. За тісну співпрацю та професійно-технічну допомогу укладачі висловлюють всім щирю вдячність. Це видання – результат кропіткої роботи авторського колективу, упорядників, редакторів, фотографів, дизайнера, професійних рецензентів і друкарів. Велика подяка всім, хто долучився до підготовки та посприяв виходу друкованого видання.

Список літератури

1. Барабаш О. Ю., Тараненко Л. К., Сич З. Д. Біологічні основи овочівництва / Навч. пос. К. : Арістей, 2005. 348 с.
2. Методика проведення експертизи сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.) на відмінність, однорідність і стабільність / Методика проведення експертизи сортів рослин групи овочевих, картоплі та грибів на відмінність, однорідність і стабільність / Український інститут експертизи сортів рослин; ред. Ткачик С. О.; укл. Києнко З. Б., Лещук Н. В. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Вінниця, 2016. С. 500–522.
3. Огірок. Будова рослини та морфологічні особливості. URL: <https://agroschool.com.ua/ogirok-budova-roslini-ta-morfologichni-osoblivosti/>
4. Огірок: досягнення і проблемні питання генетики, селекції, сортознавства, насінництва, технології вирощування і переробки плодів / Матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присв. поновленню сорту Ніжинський місцевий у Держреєстрі України (у рамках II наукового форуму «Науковий тиждень у Крутах – 2017», 15 березня 2017 р., с. Крути, Чернігівська обл.). Крути, 2017. С. 124–145.
5. Перелік сортів культури ОГІРОК ПОСІВНИЙ. URL: <https://agrarii-razom.com.ua/culture-varieties-catalog/ogirok-posivnyy>
6. Селекція овочевих рослин родини Гарбузові. Огірок (*Cucumis sativus* L.). URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u234/lekciya_6_selekcija_ovochevih_roslin_rodini_garbuszovi_1.pdf
7. Технології вирощування огірка: монографія / Г. І. Яровий, І. В. Лебединський, О. В. Сергієнко та ін. Х. : ХНАУ, 2018. 190 с.
8. Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability Cucumber, Gherkin / TG/61/7 Rev. 2 Corr. 2 Cucumber, Gherkin, 2007-03-28 + 2014-04-09 + 2015-03-25 + 2016-08-11 + 2019-03-13. URL: <https://www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg061.pdf>

Наукове видання

Визначник морфологічних ознак сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.)
(наочне доповнення до Методики визначення відповідності сортів огірка посівного (*Cucumis sativus* L.) критеріям відмінності,
однорідності та стабільності)

Н. Лещук, В. Хареба, О. Хареба, О. Позняк, Н. Симоненко, Н. Павлюк

Рекомендовано до друку Вченою радою Українського інституту експертизи сортів рослин
(Протокол № 20 від 22.12.2023)

Формат 64×84/16. Папір крейдований.
Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. ... Обл.-вид. арк. ...
Наклад 20 прим. Зам. № ...

Віддруковано з оригіналів замовника.
Видавець ТОВ «ТВОРИ».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.
21034. м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.
Тел.: 0(800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852, (098) 46-98-043
e-mail: info@tvoru.com.ua
<http://www.tvoru.com.ua>

